

Ελένη Σαραντίτη

**«Έχω πάθος με τη γλώσσα.
Δεν είναι μόνο η συνέχειά μας,
είναι και η ευαισθησία μας,
είναι η ομορφιά μας».¹**

Είχα την τύχη και τη χαρά να φυλλομετρήσω αρκετά αρχεία. Εκείνο που μου προσέφερε τις μεγαλύτερες συγκινήσεις ήταν το αρχείο της Τατιάνας και του Ρόζε Μιλλιέξ.²

Να πιάνεις στο χέρι σου ένα χαρτί, κιτρινισμένο από τον χρόνο, στις γωνιές του τσακισμένο, το μελάνι κάπου να έχει εντελώς ατονίσει, αυτή η λέξη να έχει διαγραφεί, να διακρίνεις την κόπωση του χεριού, και ξαφνικά να ξεγλυστρά ανάμεσα από τις σελίδες ένα αποξηραμένο αγριολούλουνδο με ολόφρεσκα τα χρώματά του. Από τη Γυάρο, από έναν κρατούμενο, που το έστελνε στην Τατιάνα.

Για τους λόγους αυτούς –και για πολλούς άλλους ακόμη– πολλοί έχουν καταφερθεί κατά του ηλεκτρονικού τρόπου επικοινωνίας, επειδή μας στερεί από όλες αυτές τις συγκινήσεις της παραδοσιακής αλληλογραφίας. Δεν είμαι έτοιμη ούτε να συμφωνήσω, ούτε να διαφωνήσω. Θα διακηρύξω, ωστόσο, πόσο ευτυχής είμαι για όλα τα e-mails, τα ηλεκτρονικά μηνύματα, που έχω ανταλλάξει με την Ελένη Σαραντίτη. Και δεν γνωρίζω εάν θα μπορούσα να διατηρώ αυτή τη στενή επαφή μαζί της, εάν δεν υπήρχε η αμεσότητα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

Αρχισα να κρατώ τα μηνύματα της Ελένης Σαραντίτη από τις 11 Νοεμβρίου του 2010, γιατί είχα την ανάγκη συχνά –τις μέρες που είναι δύσκολες και θέλεις από κάπου να πάρεις κουράγιο– να επιστρέψω σ' αυτά. Αυτό η Ελένη Σαραντίτη το πληροφορείται για πρώτη φορά και θα μου επιτρέψει κάποια από αυτά να τα μοιραστώ μαζί σας.

Ο λόγος της δημοσιοποίησης –που την απρέπεια αποκαθιστά νομίζω το γεγονός ότι δεν γίνεται εν κρυπτώ, αλλά με την παρουσία της ιδίας της αποστολέως– είναι γιατί αποκαλύπτουν την ανθρώπινη πλευρά της συγγραφέως.

Δεν θέλω να συζητήσουμε βέβαια το θέμα κατά πόσον ένας καλός συγγραφέας είναι και ένας καλός άνθρωπος. Ο καλός συγγραφέας δεν προϋποθέτει και τον καλό άνθρωπο. Ωστόσο, όταν ο συγγραφέας και ο άνθρωπος επισύρουν και οι δυο τον θαυμασμό μας νιώθουμε μια ιδιαίτερη ευφορία. Αυτή τη χαρά της ανθρώπινης πλευράς της Ελένης Σαραντίτη, που δεν ξεκόβεται από τη λογοτεχνική της ιδιότητα και ιδιαιτερότητα, θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας σταχυολογώντας κάποια αποσπάσματα από τα ηλεκτρονικά της μηνύματα. Αποτελεί αίτημα των ημερών μας, εξάλλου, ο καθάριος, ο αληθινός λόγος.

Οι δύο λύκοι (11 Νοεμβρίου 2010)

Ένα βράδυ ένας γέρος (Ινδιάνος) της φυλής Τσερόκι, μίλησε στον εγγονό του για τη μάχη που γίνεται μέσα στην ψυχή των ανθρώπων. Είπε: «Γιέ μου, η μάχη γίνεται μεταξύ δύο λύκων που υπάρχουν μέσα σε όλους μας».

Ο ένας είναι το Κακό. - Είναι ο θυμός, η ζήλια, η θλίψη, η απογοήτευση, η απληστία, η αλαζονεία, η αυτολύπηση, η ενοχή, η προσβολή, η κατωτερότητα, τα ψέματα, η ματαιοδοξία, η υπερογκία και το εγώ.

Ο άλλος είναι το Καλό. - Είναι η χαρά, η ειρήνη, η αγάπη, η ελπίδα, η

ηρεμία, η ταπεινοφροσύνη, η ευγένεια, η φιλανθρωπία, η συμπόνια, η γενναιοδωρία, η αλήθεια, η ευσπλαχνία και η πίστη στον Θεό.

Ο εγγονός το σκέφτηκε για ένα λεπτό και μετά ρώτησε τον παππού του: «Ποιος λύκος νικάει;». Ο γέρος Ινδιάνος Τσερόκι απάντησε απλά: «Αυτός που ταιζεις».

Η Ελένη Σαραντίτη ταιζει τον λύκο που είναι το καλό. Τις μέρες που ξέσπασε η κρίση, είχε έναν λόγο παρηγορητικό• δεν συντάχτηκε με την άποψη ενός χρεοκοπημένου λαού, όπως τον θέλουν πολλοί, αλλά με πίστη στις αξίες, που κράτησαν το έθνος ζωντανό έως σήμερα, διατύπωνε στις συνεντεύξεις της την αισιοδοξία της για το μέλλον. Χωρίς βέβαια να κλείνει τα μάτια στην ηθική κρίση ή στις ευθύνες ενός εκάστου, αλλά και των ιδίων των λογοτεχνών που μας πρότειναν «μία τεχνητή ευφορία με όλα αυτά τα ωραία και παρήγορα μυθιστορήματα που γραφτήκανε και πουληθήκανε και αγοραστήκανε και διαβαστήκανε για μάγισσες ή μετρέσες. [...] Νομίζαμε ότι θα κρατήσει αυτό για πάντα και δεν σκύψαμε να βασανίσουμε τα γραπτά μας».³

Η Ελένη Σαραντίτη είναι δεμένη με την οικογένεια, με τις ελληνικές παραδόσεις και ταυτόχρονα βαθιά ανήσυχη για τον τόπο και γενικότερα για την πορεία του ανθρώπου. Συχνά μου επισημαίνει άρθρα αξιόλογα για την Ελλάδα και τη γλώσσα· και για τη ζωγραφική που –πιστεύω– συγγενεύει με τη δική της λογοτεχνική γλώσσα, με τον τρόπο που ανακαλύπτει, περιγράφει και χρωματίζει η ίδια τη φύση και τα πράγματα.

Οι ευχές σε διάφορες επετείους

δεν έρχονταν ποτέ μόνες πότε τις συνόδευε μια φωτογραφία από την Κάρπαθο ή από το Μυρτώο, πότε οι στίχοι του Σολωμού ή του Σαραντάρη, πότε ένας ερωτιδέας, ένας πίνακας του Πικάσο ή μια τοιχογραφία του Γρηγόρη Παπαμαλή κάποτε έφταναν τα μικρής έκτασης κείμενά της που δημοσίευε στην Ελευθεροτυπία ή σε ηλεκτρονικές σελίδες για το βιβλίο (κυρίως diastix.gr, book bar.gr).

Από τα κείμενα αυτά ανθολογώ αρχικά ένα χριστουγεννιάτικο που τιτλοφορείται «Η άλλη ευλογημένη Γέννηση» κι ένα «καλοκαιρινό» με τίτλο «Στη θάλασσα». Το χριστουγεννιάτικο διαδραματίζεται το 1955, η χρονολογία σε σχέση με το περιεχόμενο οδηγεί σε γόνιμες και επίκαιρες σκέψεις για τη συμπεριφορά μας προς τους ξένους:

«Μαρία τ' όνομα της κοπέλας, Τεοντόρ του άντρα. Ρουμάνοι. Καλαθάδες. Μόνο κάντε γρήγορα! [Η φωνή του καπετάνιου πατέρα] Το κορίτσι όπου να 'ναι γεννάει. Σπυριδούλα, ετοίμασε το κρεβάτι κι εσύ, μάνα, τα πρέποντα. Εγώ πάω για τη μαμή.

Στο κρεβάτι των γονιών μου γεννήθηκε το ξένο κοριτσάκι. Εύκολα σαν να το είχε η μάνα αγκαλιά και το απόθεσε στην ασφάλεια και στη ζέστα. Όταν με άφησαν να τις δω, έλαμπε το μελαχρινό πρόσωπο της Μαρίας, ενώ το μωρό ήταν σαν ανθός. Ο άγνωστος πατέρας έκλαιγε. Η γιαγιά έψαλε Ευφραίνου, Βηθλέεμ, Ευφραθά κι εγώ ακούμπησα την κούκλα μου, τη Ρόζα, δίπλα στη μάνα που είχε πάρει αγκαλιά το νεογέννητο. Μόλις ακούστηκαν οι καμπάνες, είπα, πως θα πετάξω!».⁴

Στη «Θάλασσα» η Ελένη Σαραντίτη περιγράφει το κολύμπι με τις δύο εγγονές της, την Ελενίτσα και τη Νικολέτα: «Σίγουρα μας περίμενε, γιατί λαμποκοπούσε και αναδενόταν γλυκά. Μου φάνηκε ότι μειδιούσε εκείνο το μειδίαμα που έχουν στα αγάλματα οι αρχοντογυναίκες της αρχαιότητας. Ο ήλιος από πάνω της, προστάτης –απ' αιώνος– και εραστής της και τι δεν τη φίλενε: φλουριά αρ-

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΑΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΒΡΑΒΕΙΟ 2011

Βραβείο «Πηγελόπη Δέλτα»

Ελένη Σαραντίτη

Ο Πρόεδρος

Ο Προπορευτικός επικριτής

που στην ιστοσελίδα της μας καλωσορίζουν τα κελαδίσματα των πουλιών. Αναφέρομαι σε μερικά από αυτά τα κείμενα και ελπίζω να τα δούμε όλα παρέα σε μια μελλοντική έκδοση:

Τρυγόνα: «Σαν και μένανε τρυγόνα / κυνηγός δεν βρίσκεται άλλος / κι αν μια μέρα σε σκοτώσω / θαν' ο πόνος μου μεγάλος», είχε ηχογραφήσει ο Λόρκα στα 1931, όπου η τρυγόνα, που δυστυχώσας σκοτώθηκε, είναι η δημοκρατία· εξόν και μετά την εκτέλεση του ποιητή από τους φασίστες το τραγούδι έγινε σύμβολο αγώνα».

Πέρδικα: Είχαμε σχεδιάσει με τη φίλη μου, εκλεκτή ζωγράφο Φωτεινή Στεφανίδη, να κατεβούμε για ένα τριήμερο στον γενέθλιο τόπο μου, τη Νεάπολη Λακωνίας. Θα μοσχοβολούσαν οι ελιές, το ζέρω, ώριμες κι έτοιμες για χάδι και για μάζεμα, ο γλυκύς και ειρηνικός Πάρνωνας, που μας προσκαλούσε καιρό, θα γέμιζε σκιές του φωτός, η θάλασσα θα κελάρυζε, τα πρώτα τρυγόνια και τα καθυστερημένα ορτύκια θα φτερούγιζαν βιαστικά για τα Κύθηρα. Η θα ακουμπούσαν τα κουρασμένα κεφαλάκια τους στις όχθες της σεπτής και πανάρχαιας λίμνης Στρογγύλης, ανάμεσα Πούντας και Ελαφονήσου. Δεν κατέστη δυνατόν. Μας ένευσε, όμως, το Σούνιο. [...]

Κι έπειτα, όταν μας πλησίασαν οι πέρδικες [...] σκέφτηκα] το νανούρισμα της μάνας μου [...] απ' όλα το πιο αγαπημένο μου, «Κοιμάται ο ήλιος στα βουνά / κι η πέρδικα στα χιόνια / κι εμένα η κορούλα μου / στα καθαρά σεντόνια...», αισθάνθηκα τα δάκρυα να με δροσίζουν ευεργετικά, όχι δάκρυα θλίψης, αλλά δάκρυα ευλογίας και πλουτισμού ψυχής.⁶

Αηδόνι: Στο αφιέρωμά της στο απόδοντι καταλήγει: «Οι λαοί που ζούσαν κοντά στη φύση ήξεραν να αντιγρύζουν με ενγνωμοσύνη τα όσα θαυμαστά, σοφά και ευλογημένα τους προσφέρονταν από τα πλάσματά της».⁷

Το αδηδόνι της παγωνιάς: Τόσους χειμώνες μου τραγουδά. Κι άλλα τόσα ξημερώματα μου ευφραίνει ψυχή και ακοή. Να μην του πλέξω κι εγώ ένα τραγουδάκι; Για τα ωραία πρωινά που μου χαρίζει, θα του πω, κι ότι ξυπνώ αχάραγα για να τον ακούσω.

[...] Γι' αυτό λατρεύω τα παραμύθια. Γιατί σ' αυτά όλα μπορούν να συμβούν. Γι' αυτό λατρεύω και τα πουλιά. Γιατί η ζωή τους, ένα παραμύθι είναι. Πλανευτικό. Που σε παίρνει στα φτερά του και σε ταξιδεύει κατ' ευθείαν στις αρχαίες λίμνες με τα δώδεκα φεγγάρια, και στα δάση με τις σημύδες που στα κλαδιά τους ξεχάστηκαν δυο ήλιοι ακούγοντας ιστορίες που τις έφεραν τα πετούμενα από πέρα, μακριά, από τον κόσμο που συναντά την τριανταφυλλιά θάλασσα και τα αργυρά βουνά.⁸

Από τα κείμενά της που αναφέρονται στον τόπο περιορίζομαι σε δύο:

Στον ναό του Απόλλωνος Ζωστήρος:

24

[...] Ο ναός! Και «ο τόπος ένθα Λητώ ελύσατο Ζώνην». [Ένας ενδιάμεσος σταθμός –στον Αστέρα της Βουλιαγμένης– δύο ήλιοι έλυσε τη ζώνη της λίγο πριν από τη γέννα στη Δήλο].

[...] Τόπος καθαγιασμένος, ανεξαρτήτως πεποιθήσεων, από την ανάσα και το καρδιοχτύπι του ανθρώπου, από ικεσίες και παρακαλετά, από θλίψη για τις απώλειες, από τέρψη για τις υπεσχημένες χαρές, από δάκρυα, από αναθήματα ευχαριστιών, από απελπισίες, από προσδοκίες, από μνήμες λατρεμένες, χώρος ιερός, γεννημένος από το κύμα και τη λαχτάρα της μητρότητας, γυναικας επιτόκου, μυθικής, ναός που του αξίζει, στη σημερινή μοναξιά του, σεβασμός αλλά του πρέπουν και αισθήματα βαθιά.⁹

Ο παράδεισος: Από την ανθισμένη άμμο μόλις που ακούγονταν κραυγούλες και σουρσίματα. Ο βυθός ανέβαζε ψιθύρους δυο βυζαντιάρικα γελαστά δελφινάκια, αργυρά στο ημίφως, δεν έλεγαν να ξεκολλήσουν

από τη μάνα τους. Στον σκοτεινό ακόμη βράχο τους, οι γλάροι είχαν αρχίσει το φτεροκόπημα. Από το μακρινό Σαρακήνικο ακούγονταν κυπροκούδουνα ενώ, ξάφνου, στη θάλασσα του Σίμου απλώθηκαν τοπάζια και μαργαριτάρια που κάλυψαν τα νέα, λαμπυριστά σώματά μας που έπλεαν αθόρυβα. Είχε ανατείλει ο πρίγκιπας της αυγής βραδύς, νωχελικός, υποσχετικός. Σίμος και Σαρακήνικο, στην Ελαφόνησο. Από τα άγια, τα τιμαλφή της καρδιάς μου. ΤΩΡΑ ΞΕΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ.¹⁰

Έγραφα πριν από χρόνια (1999) με αφορμή τον «Κάβο του Αγίου Αγγέλου» ότι ο πλούτος της γλώσσας και ο πλούτος του κόσμου που φέρει η συγγραφέας Ελένη Σαραντίτη είναι «διδακτικός» -κι ας είναι παρεξηγημένο το περιεχόμενο της έννοιας.

Στον «Κάβο του Αγίου Αγγέλου» καταγράφεται η δύσκολη ζωή που βαστάζεται με καρτερία και αξιοπρέπεια, από τις γυναίκες κυρίως, που γνωρίζουν πώς να κουμαντάρουν τα του οίκου τους και τα του εαυτού τους. Τίποτα δεν είναι άγιο στον παρελθόντα αυτό κόσμο. Καθαγιάζεται, ωστόσο, από συγκεκριμένες επιλογές, πρακτικές και βουλήσεις.

Σ' αυτές που μαθήτευσε και η ίδια η Ελένη Σαραντίτη. Γι' αυτή την προάσπιση του ανθρώπου, του τόπου και της λογοτεχνίας σάς ευχαριστούμε θερμά!

Γεωργία Κακούρου Χρόνη

Σημειώσεις

¹ Ελένη Σαραντίτη, συνέντευξη Ελπίδα Πασαμιχάλη: «Δεν είμαστε οι χειρότεροι Ευρωπαίοι», Book Bar, <http://www.bookbar.gr/ελένη-σαραντίτη-συνέντευξη-«δεν-είμα/cellar>.

² Το κείμενο για την Ελένη Σαραντίτη διαβάστηκε στα «Πολιτιστικά αγνάντια Πάρνωνα» στις 11 Ιουλίου 2015. Τα «Πολιτιστικά αγνάντια Πάρνωνα» διοργανώθηκαν στα Τσίντινα (Πολύδροσον) για δεύτερη συνεχή χρονιά από τον σύλλογο «Τα Τσίντινα» με την υποστήριξη του Νομικού Προσώπου Πολιτισμού και Περιβάλλο-

ντος Δήμου Σπάρτης. Η λογοτεχνική συνάντηση είχε προσκεκλημένη, και τιμώμενο πρόσωπο, τη βραβευμένη συγγραφέα Ελένη Σαραντίτη από τη Νεάπολη Λακωνίας. Η εκδήλωση του 2014 ήταν αφιερωμένη στον συγγραφέα και ακαδημαϊκό Θανάση Βαλτινό. Ο σύλλογος επιδιώκει να καταστούν θεσμός αυτές οι εκδηλώσεις και να εγκαινιάζεται με αυτό τον τρόπο η θερινή ζωή των χωριών του Πάρνωνα.

³ Ελένη Σαραντίτη, συνέντευξη στην Ελπίδα Πασαμιχάλη: «Δεν είμαστε οι χειρότεροι Ευρωπαίοι», Book Bar, <http://www.bookbar.gr/ελένη-σαραντίτη-συνέντευξη-«δεν-είμα/cellar>.

⁴ Ελευθεροτυπία, 22 Δεκεμβρίου 2011, στη στήλη του Γιώργου Κιούση, «Ανθρώπινα», <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=333796>.

⁵ Ελευθεροτυπία, Γιώργου Κιούση «Ανθρώπινα», 7 Αυγούστου 2014, <http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=442416>.

⁶ Ελένη Σαραντίτη, «Η εκδρομή», 8 Νοεμβρίου 2014, <http://diastixo.gr/epikaira/apopseis/3117-i-ekdromi>.

⁷ Ελένη Σαραντίτη, «Γλυκά το λένε τα πουλιά, γλυκά το λεν' τ' αηδόνια», 17 Νοεμβρίου 2014, monemvasianews.gr.

⁸ Ελένη Σαραντίτη, «Ωδή στο αηδόνι της παγωνιάς», 7 Ιανουαρίου 2015, monemvasianews.gr.

⁹ Ελένη Σαραντίτη, «Στον ναό του Απόλλωνος Ζωστήρος», diastixo.gr, 15 Μαρτίου 2015.

¹⁰ Ελένη Σαραντίτη, «Ο·Παράδεισος» Ελευθεροτυπία, 17 Ιουλίου 2014, στα σελίδα «Ανθρώπινα», του Γιώργου Κιούση.